

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

**ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

МОНОГРАФІЯ

Харків
Видавництво «Лідер»
2016

УДК 336.76
ББК 65.262
В 81

Автори:

*Л. В. Временко, К. І. Докуніна, Г. В. Бородкіна, Д. М. Ільків,
І. Я. Іпполітова, Д. В. Кондратенко, Ю. М. Кривуц, Л. М. Попова,
С. В. Сокол, О. О. Цимбалюк, О. А. Ягольницький*

Рецензенти:

В. Л. Дикань – завідувач кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Українського державного університету залізничного транспорту, доктор екон. наук, професор;
В. І. Терехов – доктор екон. наук, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та логістики Університету «Крок»

Рекомендовано

вченою радою Харківського національного університету будівництва та архітектури (протокол №5 від 29 січня 2016 р.)

В 81 **Фінансові** послуги: проблеми теорії та практики : монографія / Л. В. Временко, К. І. Докуніна, О. А. Ягольницький та ін. – Х. : Видавництво «Лідер», 2016. – 140 с.
ISBN 978-966-2732-48-1

Видання є монографічним дослідженням провідних учених та викладачів кафедри фінансів та кредиту, які займаються проблемами організації фінансових послуг.

Наукові праці охоплюють широке коло теоретичних і практичних проблем фінансової кризи та її наслідків для розвитку фінансової системи, тіньової економіки, аналізу методичних прийомів, доцільних в управлінні фінансовими ресурсами підприємства, управлінні кредитним ризиком, управлінні фінансовою стійкістю банку, інститутів інноваційного розвитку економіки України тощо.

Монографія є результатом проведення фундаментальної науково-дослідної роботи Харківського національного університету будівництва та архітектури. Про її результати доповідалося на наукових конференціях різного рівня. Окремі практичні розробки, що містяться в дослідженні, використовуються в навчальному процесі.

Рекомендовано для науковців, фахівців у сфері фінансового ринку, студентів вищих навчальних закладів та інших зацікавлених сторін.

УДК 336.76
ББК 65.262

ISBN 978-966-2732-48-1

© Л. В. Временко, К. І. Докуніна, Г. В. Бородкіна,
Д. М. Ільків, І. Я. Іпполітова, Д. В. Кондратенко,
Ю. М. Кривуц, Л. М. Попова, С. В. Сокол,
О. О. Цимбалюк, О. А. Ягольницький, 2016
© Видавництво «Лідер», 2016

ЗМІСТ

1. Временко Л. В.

РЕФОРМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: РОЗВИТОК
МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ТА КОНКУРЕНЦІЇ
ПРИВАТНОГО СЕКТОРА.....5

2. Докуніна К. І.

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ
ПАРТНЕРІВ ЯК СУЧАСНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ
ЗАХОДІВ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
СФЕРИ ЖКГ.....23

3. Іпполітова І. Я.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА
ПІДПРИЄМСТВІ.....33

4. Попова Л. М.

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ
ПРИ ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
(ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....47

5. Кривуц Ю. Н.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФИНАНСЫ КАК КАТЕГОРИЯ
И КАК НАУКА.....56

6. Попова Л. М., Цимбалюк О. О, Ільків Д. М.

ПУБЛІЧНІ ТА ПРИВАТНІ АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА:
ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ.....78

7. Кондратенко Д. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ.....94

8. Попова Л. М., Бородкіна Г. В.

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НА НЕЛЕГАЛЬНУ
ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ.....109

9. Сокол С. В.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ» ТА
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА.....117

10. Ягольницький О. А.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ
МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ.....130

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Іпполітова І. Я., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту
Харківський національний економічний університет імені С.Кузнеця

Одним з фундаментальних положень економічної теорії є теза про те, що матеріальні потреби суспільства безмежні, а економічні ресурси, необхідні для задоволення цих потреб, – обмежені. Отже, з безмежної кількості потреб деякі будуть задоволені не в повному обсязі або зовсім не задоволені, тому що вони вимагають занадто великої витрати ресурсів. На підприємстві зниження витрат ресурсів на одиницю виробленої продукції або наданої послуги, означало б розширення обсягу благ і зменшення шкоди навколишньому середовищу, що теж можна розглядати як благо, виражене економічно у формі зниження збитку від забруднення.

Ресурсозбереження найчастіше ототожнюють з такими поняття, як «економія ресурсів», «режим економії», «ефективне використання ресурсів» [1, 2]. Усі ці терміни акумулює поняття «ресурсозбереження», яке має узагальнююче значення. Комплексний характер діяльності з ресурсозбереження та широта його результатів привели до появи різних трактувань цього поняття.

Основним у трактуванні поняття «ресурсозбереження» є термін «ресурс». Великий тлумачний словник трактує поняття «ресурси», як кошти, цінності, запаси, можливості, джерела коштів, доходів. На думку Іванова М.І., ресурси – це основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку [3].

Існує багато поглядів на економічну сутність поняття «ресурсозбереження». У табл. 1 подано систематизацію наукових підходів до форм прояву поняття «ресурсозбереження». На думку Сотник І. М., під ресурсозбереженням слід розуміти організаційну, економічну, технічну, наукову, практичну, інформаційну діяльність, методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів, що супроводжують усі стадії життєвого циклу об'єктів і спрямовані на забезпечення мінімальної витрати речовини та енергії на цих стадіях у розрахунку на одиницю кінцевого продукту, виходячи з існуючого рівня розвитку техніки і технології та з найменшим, впливом на людину і природні системи [4]. Дане поняття охоплює всі форми прояву ресурсозбереження, які подані у табл. 1.

В сучасних умовах, при обмеженій кількості ресурсів, найбільш доречним підходом до трактування сутності поняття «ресурсозбереження» є розгляд його як метод господарювання. Проте це повинно відбуватися не за рахунок економії ресурсів, а за рахунок недопущення їх понаднормового споживання та за рахунок використання ресурсозберігаючих технологій й

обладнання, а також реструктуризації ресурсоемних процесів діяльності підприємства.

Таблиця 1

Систематизація наукових підходів до форм прояву поняття
«ресурсозбереження»

Ресурсо-збереження як	Автор	Визначення
Діяльність	Копнов М. О.	Уособлює всю сукупність дій різних суб'єктів економіки з постійного покращення використання виробничих ресурсів, а також дії щодо налагодження економічного механізму функціонування сфери ресурсозбереження, яка включає організацію єдиної системи ресурсозбереження, управління нею, фінансування, стимулювання тощо.
Результат	Невелєв О. М.	Передбачає зростання економічної ефективності виробництва при зменшенні його ресурсоемності: збільшення випуску продукції зменшенні витрат матеріальних ресурсів і собівартості, зростання прибутку, більш повне використання виробничих потужностей, підвищення збільшення продуктивності праці, поліпшення екологічної ситуації.
Процес	Конищева Н. Й.	Відображає найбільш суттєві і стійкі взаємозв'язки і взаємозалежності, які безпосередньо зачіпають основні сторони виробничо-господарської діяльності на всіх рівнях виробництва.
Метод господарювання	Іванов М. І.	Охоплює комплекс технічних, економічних, організаційних заходів, спрямованих на раціональне використання ресурсів і забезпечення зростаючих потреб у них головним чином за рахунок економії.

Виділяють ще два основних підходи до трактування поняття «ресурсозбереження» [5]. Перший підхід заснований на тенденції збереження природних ресурсів, а другий – залучення до предмета ресурсозбереження всіх ресурсів, а не тільки природних. Порівняння цих двох підходів наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Відмінні характеристики підходів трактування поняття «ресурсозбереження»

Критерій	Перший підхід	Другий підхід
1	2	3
1. Вид ресурсів, що розглядається у понятті «ресурсозбереження»	Заснований на тенденції збереження тільки природних ресурсів.	Залучення до предмета ресурсозбереження всіх видів ресурсів (а не тільки природних).
2. Діяльність для реалізації політики ресурсозбереження	Припускає діяльність, спрямовану на охорону природного середовища, в т. ч. і за допомогою масового застосування очисних споруд або рекультиваційної техніки.	Реалізація заходів для недопущення понаднормового споживання всіх ресурсів та використання ресурсозберігаючих технологій й обладнання.

1	2	3
3. Трактування поняття «заощадження»	Передбачає орієнтацію на консервування природних ресурсів. Це означає відмову від їх використання або їх експлуатації на такому рівні, який забезпечує їх відновлення протягом певного періоду часу.	Трактування поняття «заощадження» не від поняття «збереження» (консервація), а від поняття «економія». В англійській термінології для позначення терміна «економія» в контексті ресурсів використовується саме термін «берегти», «зберегти» – «to save».

Інші літературні джерела [6] вказують, що існує третій підхід, який полягає в тому, що ресурсозбереження концентрує увагу на енерговитратах.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин необхідно віддавати перевагу другому підходу, який розглядає ресурсозбереження як складну, комплексну економічну категорію.

Багато науковців у своїх твердженнях роблять нахил на економію і раціональне використання саме матеріальних ресурсів. Так, Дорогунцов С. І. зазначає, що ресурсозбереження – це прогресивний напрям використання природно-ресурсного потенціалу, що забезпечує економію природних ресурсів та зростання виробництва продукції при тій самій кількості використаної сировини, палива, основних і допоміжних матеріалів [7]. Зайцев О., Шкурській А. вважають, що «в основу поняття ресурсозбереження слід включити ефективність використання матеріальних ресурсів, маючи на увазі співвідношення витрат цих ресурсів і кінцевих результатів виробництва і споживання» [7].

Економію ресурсів підприємства можна досягти по-різному: можна зменшити їх витрати (для цього встановлюють норми), а можна впроваджувати нові технології. Саме з впровадженням сучасних технологій у процесі виробництва та з використанням пріоритетних напрямів НТП пов'язують сутність ресурсозбереження такі науковці, як Реймерс Н. Ф., Скоков С. А., Оксанич О. Е. та інші.

Однак, ефективне використання трудових ресурсів та удосконалення системи стимулювання працівників забезпечує зростання продуктивності праці, що пов'язано з раціональним використанням фінансових, матеріальних та природних ресурсів. Тому ресурсозбереження не завжди можна розглядати як мінімізацію витрат на заробітну плату робітникам основного виробництва.

Дана гіпотеза підтверджується трактуванням поняття «ресурсозбереження» Додонова О. В. [8]. На його думку, ресурсозбереження – система заходів щодо забезпечення раціонального використання ресурсів та задоволення потреби в них на кожному етапі виробництва (від розробки до реалізації продукції), в якій економія ресурсів забезпечується на основі вдосконалення техніки, технологій, організації праці та виробництва, що

можливо лише при відповідному рівні мотивації працівників та підвищенні їх відповідальності за результати своєї праці.

Деякі науковці у трактуванні поняття «ресурсозбереження» визначають необхідний інноваційний аспект. Так, Потапова Н. Н. уточнює, що основою стратегічного управління ресурсозбереження є інноваційна діяльність, яка припускає вдосконалення якісних параметрів продукції, будівництво нових об'єктів, використовуючи ресурсозберігаючі технології, пошук технологічного рішення, при якому зникає потреба сировини певного типу [9]. Юдіна О. І. зазначає, що ресурсозбереження є сукупність заходів по економному і ефективному використанню всіх чинників виробництва, що включають всі види ресурсів (матеріальні, трудові, фінансові, природні та ін.) для вирішення завдань економічного і соціального розвитку. Зростання ефективності роботи підприємства на основі інновацій свідчить про його інноваційний розвиток, під яким ми розуміємо шлях освоєння нововведень, що забезпечують зниження витрат ресурсів виробництва, поліпшення кількісних і якісних результатів діяльності підприємства [10].

З точки зору Скокова С. А., ресурсозбереження – це наукова, виробнича, організаційна, комерційна та інформаційна діяльність, спрямована на раціональне, комплексне використання та економне споживання всіх видів ресурсів, виходячи з наявного рівня розвитку техніки і технології при одночасному зниженні техногенного впливу на навколишнє середовище [11]. В даному визначенні науковець наголошує на отриманні екологічних результатів від реалізації стратегії ресурсозбереження.

Вовк І. П. при вивченні поняття «ресурсозбереження» розглядає таке поняття як «ресурсономіка». Зазначає, що термін «ресурсозбереження» як економічна категорія здебільшого базується на ефективному використанні ресурсів підприємства, а ресурсономіка, у свою чергу, включає підсистеми, що вивчають організацію господарської діяльності на основі ефективного використання обмежених ресурсів і розглядає, у цьому контексті, питання організації та управління виробництвом, розподілом, обміном, збутом і споживанням товарів та послуг. Ресурсономіка, як функціональний механізм, забезпечує вивчення, організацію та контролювання процесів використання ресурсів на всіх стадіях розширеного відтворення [12].

Існує досить багато критеріїв класифікації ресурсозбереження, більшість з яких ґрунтується з існуючих видів ресурсів. Огляд наукових публікацій з питань ресурсозбереження [13-16] дозволив автору виділити ряд ознак його класифікації, що представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Класифікація видів ресурсозбереження

№	Класифікаційна ознака	Види ресурсозбереження
1	2	3
1	За видами ресурсів, що зберігаються	1) матеріалозбереження; 2) фондозбереження; 3) енергозбереження; 4) трудовозбереження; 5) збереження фінансових ресурсів.

1	2	3
2	За змістом ресурсозбереження	1) раціональне використання ресурсів; 2) економія ресурсів (пряма та непряма економія).
3	За можливостями реалізації	1) фактичне; 2) потенційне (теоретичне, технічно можливе, економічно доцільне).
4	За стадіями життєвого циклу ресурсу	1) ресурсозбереження на стадіях видобутку і переробки вихідної сировини; 2) на стадії виробництва ресурсу; 3) на стадії споживання ресурсу; 4) на стадії транспортування ресурсу; 5) на стадії зберігання ресурсу; 6) на стадії утилізації ресурсу.
5	За стадіями життєвого циклу продукції	1) ресурсозбереження на стадії проектування дослідного зразка; 2) на стадії виробництва кінцевого продукту; 3) на стадії споживання продукту; 4) на стадії утилізації продукту.
6	За обсягами фінансування	1) ресурсозбереження, що потребує значних обсягів фінансових вкладень; 2) ресурсозбереження, що потребує незначних обсягів фінансових вкладень.
7	За результатами	1) ресурсозбереження, спрямоване на отримання економічного ефекту; 2) екологічного ефекту; 3) соціального ефекту; 4) економіко-екологічного ефекту.

Досить суперечливими є поняття «раціональне використання ресурсів» та «економія ресурсів», між якими необхідно провести чітку диференціацію. На думку Ліпич Л. Г. [1], економія ресурсів – це економічна категорія, яка характеризується зниженням питомої витрати ресурсів на одиницю продукції в порівнянні з базисним або поточним періодом, але без зниження якості і технічного рівня продукції. Раціональний (латинське слово «rationalis») – розумний, доцільний, обґрунтований, тобто є якісною характеристикою процесу розумного споживання ресурсів. Раціоналізація виробництва являє собою комплекс заходів, спрямований до більш доцільною організації виробничого процесу з метою досягнення найвищої продуктивності праці при найменших витратах виробничих ресурсів. Під раціональним споживанням звичайно розуміють процес усвідомленого, суспільно необхідного споживання матеріалів та інших ресурсів. Раціональне споживання – поняття, що характеризує процес, а економія ресурсів – поняття, що характеризує той чи інший результат процесу раціоналізації ресурсоспоживання. Сотник І. М. [4] запропонувала нові класифікаційні ознаки і критерії класифікації ресурсів, які дозволяють ранжувати ресурси відповідно до пріоритетності їх збереження. За ступенем дефіцитності запропоновано класифікувати ресурси на дефіцитні та недефіцитні.

Для розкриття внутрішньої природи ресурсозбереження автор представляє дане економічне явище як систему, логічними характеристиками якої є елементи, представлені на рис. 1. Узагальнення підходів до змісту поняття «ресурсозбереження» дозволяє зробити висновок, що більшість науковців наголошують на раціональному використанні різних видів ресурсів задля отримання економічного ефекту (результату), що полягає у зменшенні витрат виробництва і, як наслідок, підвищення прибутковості діяльності. Проте, Невелєв О. М., Скоков С. А., Сотник І. М. роблять наголос на зменшенні навантаження на навколишнє середовище.

Рис. 1 – Внутрішня логіка формування поняття «ресурсозбереження»

Безумовно, стратегічні ресурси є передумовою зростання не лише економічної, а й екологічної ефективності господарювання. Сутністю сучасної концепції управління ресурсозбереженням на підприємстві є ідея необхідності врахування взаємозв'язку зовнішнього та внутрішнього середовища при визначенні цілей підприємства, інструментами досягнення яких виступають стратегія економіко-екологічного управління, яка передбачає вирішення одночасно двох ключових питань [17]:

1) підвищення результативності діяльності і рівня конкурентоспроможності підприємства;

2) зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Оптимальне використання ресурсів та реалізація управлінських рішень щодо ресурсозбереження призведе до економічних та екологічних результатів у межах не тільки внутрішнього, а й зовнішнього середовища підприємства (рис. 2).

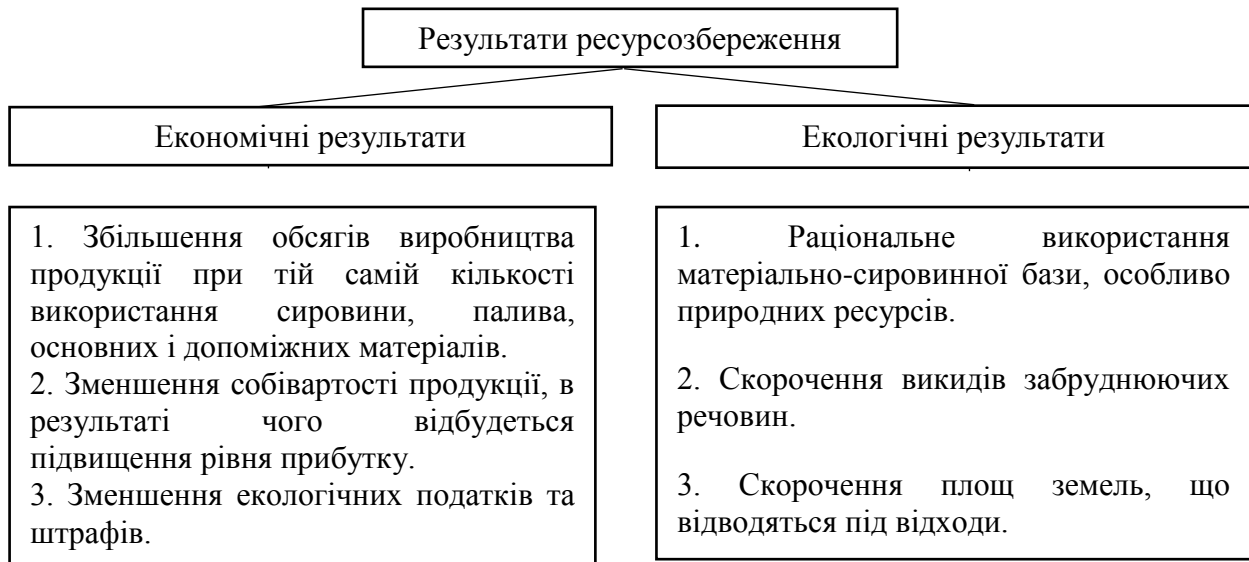

Рис. 2 – Економічні та екологічні результати ресурсозбереження

Таким чином, ресурсозбереження виступає умовою забезпечення результативної та ефективної діяльності підприємства з урахуванням екологічних вимог та стандартів виробництва.

Стратегія ресурсозбереження в межах підприємства – це комплекс принципів, методів, заходів, що забезпечують зниження витрати сукупних ресурсів на одиницю корисного ефекту конкретного товару [18]. Стратегія ресурсозбереження підприємства повинна розроблятися на вищому рівні, враховувати специфіку діяльності підприємства і бути орієнтиром для всіх підрозділів підприємства.

Розглядаючи поняття «стратегія», можна побачити у визначенні даного поняття у деяких авторів наявність ресурсної складової підприємства. Так, наприклад, на думку класика стратегічного планування А. Чандлера, стратегія – це визначення основних довгострокових цілей і задач підприємства, ухвалення курсу дій і розподілу ресурсів, необхідних для досягнення поставленої мети [19]. Згідно Б. Карлоффу стратегія – це узагальнена модель дій, які необхідні для координації і розподілу ресурсів компанії [20]. Отже, розподіл ресурсів є важливим елементом при формуванні будь-якої стратегії.

Процес розробки стратегії включає ряд наступних взаємопов'язаних етапів:

1. Вибір місії, стратегічної цілі, задач.

2. Стратегічний аналіз, який включає: аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства за допомогою SWOT та PESTLE-аналізу, аналіз його конкурентоспроможності, аналіз існуючої стратегії на підприємстві.

3. Формування стратегічного набору підприємства.

4. Підготовка стратегічного плану.

Якщо стратегія – це концепція розвитку фірми, то стратегічний план є інструментом реалізації даної концепції, тобто інструментом встановлення, документального оформлення і впровадження в щоденну діяльність стратегічного набору підприємства. Оскільки стратегічний план є інструментом реалізації стратегії різного типу, він має складну структуру, яка відображається в наявності декількох «зрізів»:

«часовий» – передбачає існування різних за термінами реалізації планів, проектів, програм;

«ресурсний» – визначає потреби і можливості забезпечення окремими видами ресурсів для реалізації стратегічних заходів;

«функціональний» – визначає напрямки і темпи розвитку (скорочення) окремих функціональних підсистем підприємства;

«виконавський» – вказує на коло повернутих до реалізації стратегічних заходів підрозділів і окремих виконавців, що дає можливість створити адресну систему стимулювання.

На підприємстві можливі наступні стратегії ресурсозбереження [21]:

- 1) спрощення структури, принципу дії продукції;
- 2) міжвидова та внутрішньовидова уніфікація складових частин товару;
- 3) удосконалення технологічності конструкції товару;
- 4) організаційно-технічний розвиток виробництва;
- 5) перенесення виробництва продукції без змін його конструкції в країни з дешевшими (ефективнішими) конкретними видами ресурсів;
- 6) реалізація факторів ресурсозбереження.

Розробка та реалізація ефективної стратегії ресурсозбереження на підприємстві повинна відповідати чітко визначеним принципам. Виділяють ряд наступних принципів ресурсозбереження:

- 1) оптимізація структури використовуваних ресурсів;
- 2) підвищення частки ресурсозберігаючих технологій;
- 3) аналіз використання конкретних видів ресурсів на всіх стадіях життєвого циклу товару;
- 4) розвиток методів аналізу, прогнозування, оптимізації і стимулювання покращення використання ресурсів;
- 5) використання наукових підходів менеджменту під час реалізації заходів ресурсозбереження.

Дані принципи є загальними для всіх підприємств, однак на рівні конкретного підприємства вони повинні бути адаптовані відповідно до конкретного об'єкту, технологій, можливостей, а також існуючих стандартів.

Покращення значення показників ефективності діяльності підприємства і ресурсомісткості продукції можливе за допомогою розробки та реалізації організаційно-технічних заходів, комплексно задіяних факторів ресурсозбереження. За сферою прояву розглядають технічні, організаційні [22] та запропоновані автором економічні фактори ресурсозбереження, які наведені на рис. 3.

Рис. 3 – Фактори ресурсозбереження

Стратегію ресурсозбереження необхідно розробляти і реалізовувати на всіх рівнях управління підприємством. Вона може здійснюватися шляхом реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на ці цілі, технічного переозброєння, вдосконалення технології виробництва, нормування та обліку витрат матеріальних, трудових, паливно-енергетичних та ін. ресурсів у виробництві, плануванні, аналізі та оптимізації їх виробництва.

Однак досягнути комплексності управління ресурсозбереженням на підприємстві можливо лише з врахуванням раціонального використання всіх видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових та ін.) як на стадії виробництва, так і під час купівлі виробленої продукції.

Як зазначалося раніше, багато науковців у своїх твердженнях роблять нахил на економію і раціональне використання тільки матеріальних ресурсів. Економія матеріальних ресурсів – це лише складова частина ресурсозбереження, яка означає зменшення їх споживання в процесі виробництва шляхом зменшення їх витрат на одиницю продукції або збільшення корисного виходу продукції. Крім того, при розробці стратегій

ресурсозбереження необхідно враховувати зв'язок між всіма видами ресурсів, оскільки економія одних ресурсів може супроводжуватися перевитратою інших.

Однією із основних функцій управління, що забезпечує ресурсозбереження, виступає управління якістю продукції. Зв'язок між якістю ресурсозбереженням проявляється дwoяко [22]:

по-перше, підвищення якості продукції являється одним з резервів покращення використання та економії ресурсів у сфері її споживання завдяки покращенню споживчих властивостей;

по-друге, під час створення продукції, підготовки її виробництва і експлуатації використовуються різноманітні ресурси (матеріальні, паливно-енергетичні і трудові), які необхідно ефективно використовувати за допомогою сучасних засобів.

Ресурсозбереження повинно охоплювати всі сфери виробництва продукції – від проектування до утилізації. Однак слід зазначити, що економія ресурсів не повинна супроводжуватись погіршенням якості продукції та порушенням встановленого технологічного циклу.

Перехід до ресурсозберігаючого виробництва вимагає комплексної раціоналізації використання ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних), структурної перебудови виробництва з урахуванням реальних потреб внутрішнього й зовнішнього ринків, упровадження досягнень науково-технічного прогресу, новітніх методів керування, аналізу й прогнозування. Тож потрібно впроваджувати всі необхідні зміни комплексно, щоб отримати бажаний синергічний ефект від ресурсозбереження.

Процес управління ресурсозбереженням, що є важливою складовою формування стратегії ресурсозбереження, пов'язаний з реалізацією певного комплексу загальних управлінських функцій. Проаналізувавши літературні джерела [23-26], автором проведено узагальнення основних функцій управління ресурсозбереженням на підприємстві (табл. 4).

Таблиця 4

Система управління ресурсозбереженням на підприємстві

Функція 1	Зміст функції 2
Визначення основних цілей	Визначення пріоритетів ресурсозбереження; формування цільових параметрів.
Планування рівня ресурсозбереження підприємства	Розробка заходів зі зниження рівня ресурсоемності на підприємстві; розрахунок варіантів потреби в ресурсах в залежності від можливих змін.
Організація управління ресурсозбереженням	Організація заходів, спрямованих на зниження ресурсоемності та ефективного використання наявних ресурсів підприємства.
Аналіз ресурсоспоживання на підприємстві	Визначення ресурсоемності продукції за кожним видом ресурсів; виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів; аналіз можливостей використання ресурсозберігаючих технологій й обладнання.

1	2
Мотивація персоналу до ресурсозбереження	Розробка заходів з мотивації персоналу до ресурсозбереження; реалізація системи винагород за зростання рівня ресурсозбереження на підприємстві.
Контроль ресурсозбереження	Контроль за дотриманням нормативів ресурсозбереження; контроль за дотриманням ресурсозберігаючих заходів; контроль та оцінка досягнутих результатів ресурсозбереження; розробка заходів щодо усунення відхилень у використанні ресурсів від нормативів

Процес ухвалення управлінського рішення з ресурсозбереження є важливою фазою в циклі управління ресурсозбереженням на підприємстві. Тому якість й ефективність управлінської праці в цьому напрямку виражається через призму якості та ефективності прийнятих і реалізованих рішень. Проте для ухвалення ефективного управлінського рішення з ресурсозбереження на підприємстві необхідно визначити послідовність його прийняття (рис.4).

Отже, планування забезпечення потреб виробництва у ресурсах певного якісного і кількісного складу здійснюється на двох основних рівнях: стратегічному та поточному. На стратегічному рівні головним результатом здійснення планового процесу виробничо-господарської діяльності стає розробка ресурсозберігаючої стратегії підприємства.

Важливою складовою стратегічного планування ресурсного забезпечення підприємства є організаційне проектування відповідної системи управління. Формування системи управління ресурсним забезпеченням діяльності підприємства сприятиме загальному підвищенню усталеності виробничо-господарських процесів, неухильному зростанню ефективності використання усіх видів ресурсів в системі стратегічного управління підприємством.

Важливою складовою при формуванні та реалізації ресурсозберігаючої стратегії підприємства є організація процесу мотивації ресурсозбереження з використанням сучасних методів матеріального стимулювання персоналу підприємства, а саме:

- 1) визначення мотивів і стимулів працівників щодо здійснення заходів ресурсозбереження;
- 2) розробка гнучкої системи матеріального стимулювання працівників, залежно від рівня ресурсозбереження;
- 3) поліпшення умов праці робітників.

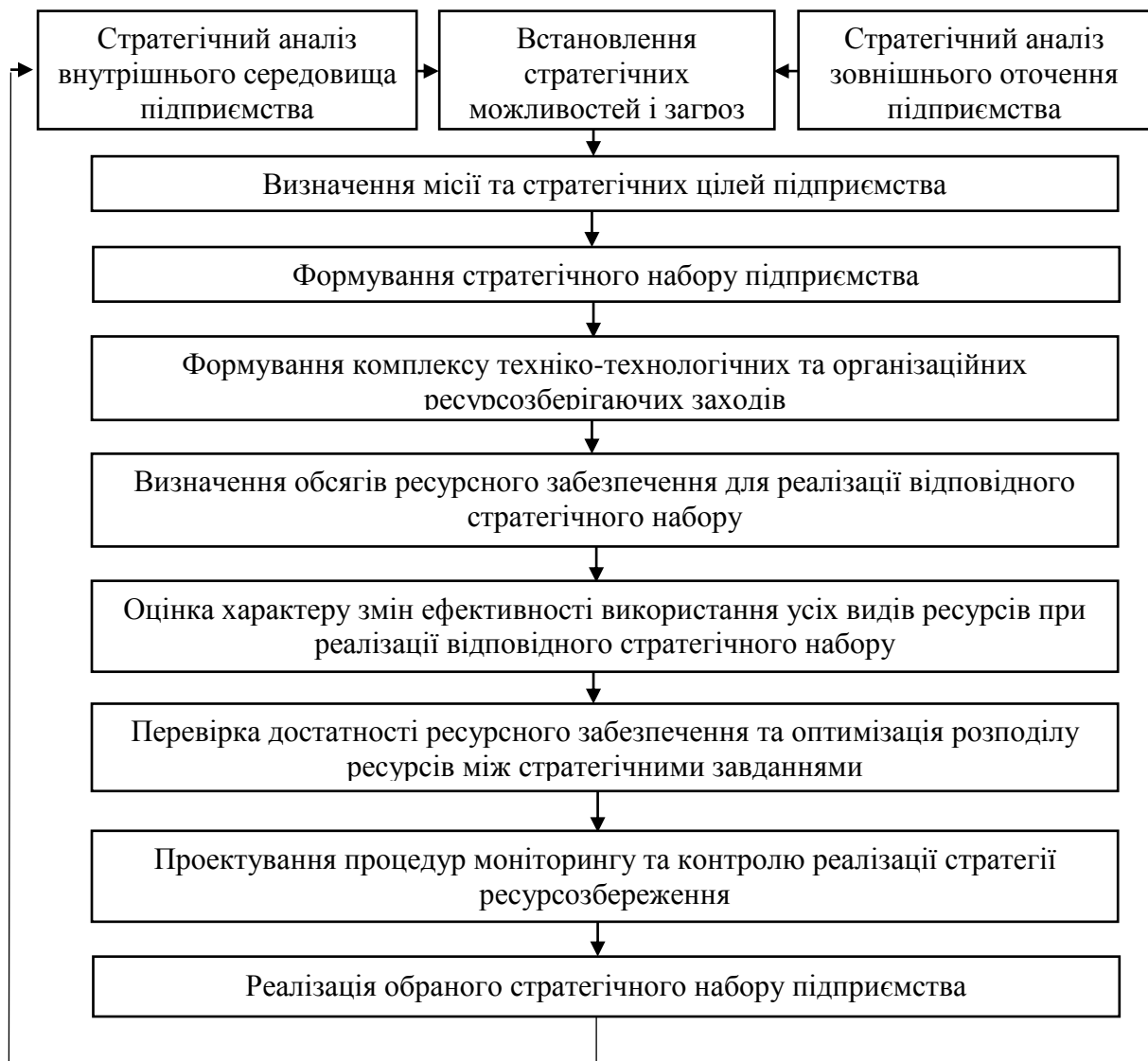

Рис. 4 – Послідовність етапів формування ресурсозберігаючої стратегії підприємства

Таким чином, проведені дослідження дозволили розмежувати підходи щодо визначення категорії «ресурсозбереження» та визначити основні відмінності в трактуванні. У результаті дослідження було визначено послідовність етапів формування ресурсозберігаючої стратегії підприємства. Запропонований процес формування ресурсозберігаючої стратегії дозволить ефективно управляти ресурсовикористанням виробництва. Подальша його інтеграція на вищий рівень ієрархії ресурсозбереження вплине на зменшення рівня ресурсозалежності країни у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Ліпич Л. Г. Сучасні підходи до трактування сутності поняття "ресурсозбереження" / Л. Г. Ліпич, В. М. Свистун // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". – 2013. – № 21. – С. 56-59.

2. Полторацька О. В. Теоретичні аспекти поняття ресурсозбереження / О. В. Полторацька // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – № 1(1). – С. 239-244.

3. Иванов Н. И., Хижняк Л. Г., Липницкий Д. В. Методические подходы к решению проблемы ресурсосбережения. – Донецк: Институт экономики промышленности НАН Украины, 1997. – 28с.

4. Сотник І. М. Формування еколого-економічного механізму управління ресурсозбереженням. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня д-ра екон. наук: 08.00.06 / І. М. Сотник; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень; НАН України. – О., 2010. – 36 с.

5. Апаршина О. І. Методологічні підходи до трактування поняття «ресурсозбереження» / О. І. Апаршина // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць: у 3-х т. / ПДТУ. – Маріуполь, 2011. – Т. 1. – С. 156–163.

6. Кондратенко Н. О. Теоретико-методологічні засади стратегії ресурсозбереження у регіональних економічних системах. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня д-ра екон. наук: 08.00.05 / Н. О. Кондратенко; НАН України; Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2010. – 38 с.

7. Рибалко Л. П. Сучасні підходи до трактування сутності поняття ресурсозбереження / Л. П. Рибалко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 3. – С. 174-179.

8. Додонов О. В. Механізм регулювання продуктивності та оплати праці в умовах ресурсозбереження. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к-та екон. наук: 08.00.07 / О. В. Додонов; ДНУ– Донецьк, 2008. – 22 с.

9. Потапова Н. Н. Ресурсосбережение как инструмент управления затратами в регионе / Н. Н. Потапова // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: економічні науки. – 2010. – № 20. – С. 154-158.

10. Юдіна О. І. Економічний механізм інноваційної діяльності з ресурсозбереження на підприємстві / О. І. Юдіна // Бізнес Інформ. – 2011. – № 9. – С. 56-63.

11. Мельник Л. Г. Эколого-экономические основы ресурсосбережения: Монография / Л. Г. Мельник, С. А. Скоков, И. Н. Сотник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 229 с.

12. Вовк І. П. Особливості впровадження заходів ресурсозбереження та методика визначення їх ефективності на машинобудівних підприємствах в контексті ресурсономіки / І. П. Вовк // Вісник Сумського державного університету. – 2012. – № 4. – С. 107-117.

13. Шерстюкова К. Ю. Особливості ресурсозбереження в сучасних умовах функціонування підприємств / К. Ю. Шерстюкова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – № 1(2). – С. 138-142.

14. Набатова Ю. О. Теоретико-методичні засади ресурсозбереження підприємств машинобудування / Ю. О. Набатова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 8. – С. 135-138.

15. Набатова Ю. О. Класифікація видів ресурсозбереження на підприємствах машинобудування / Ю. О. Набатова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 10. – С. 153-155.

16. Суходоля О. М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізм реалізації: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 400 с.

17. Суперека С. Роль ресурсозбереження в системі конкурентоспроможності виробничих підприємств. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://arhive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2008_20/1/supereka.pdf

18. Горлачук В. В. Економіка підприємства: Навчальний посібник / В. В. Горлачук, І. Г. Яненко. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – 2010. – 344 с.

19. Чандлер А. Принципы стратегического развития бизнеса. – Киев: Диалог, 2002. – 468 с.

20. Карлоф Б. Деловая стратегия. Концепция, содержание, признаки / Б. Карлоф. – М.: Экономика, 1991. – 238 с.

21. Масліченко О. М. Особливості управління ресурсозбереженням на підприємстві в сучасних умовах господарювання / О. М. Масліченко // Формування ринкової економіки: КНЕУ, 2012. – Спец. вип.: Стратегічні імперативи сучасного менеджменту. – С. 97-105.

22. Кузьмин С. А. Качество продукции как резерв ресурсосбережения. Техническое регулирование: базовая основа качества товаров и услуг: Междунар. сб. науч. тр. / С. А. Кузьмин, В. В. Костылева, И. Р. Татарчук, А. А. Никитин. – «Южно-Рос. гос. ун-т экономики и сервиса», 2009. – 186 с.

23. Іпполітова І. Я. Управління ресурсозбереженням на підприємствах нафтогазового комплексу. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата екон. наук: 08.06.01 / І. Я. Іпполітова; ХНЕУ – Х., 2006. – 20 с.

24. Набатова Ю. О. Розробка методичних підходів до формування стратегії ресурсозбереження підприємств машинобудування / Ю. О. Набатова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2013. – № 2. – С. 193-196.

25. Фаловська І. Д. Організаційно-економічне забезпечення процесу ресурсозбереження / І. Д. Фаловська // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 10-12 листопада 2011 р. / Національний університет "Львівська політехніка". – 2011. – С. 263–264.

26. Іпполітова І. Я. Формування системи управління ресурсозбереженням на підприємстві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.rusnauka.com/SND/Economics/10_ippolitova%20i.ja.doc.htm